

ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК КРИПТО-ТОКЕНІВ ПІД ЧАС ПЕРВИННОГО РОЗМІЩЕННЯ МОНЕТ (ICO)

Анотація. У статті наведено комплексний аналіз методології фінансового обліку крипто-токенів під час первинного розміщення монет (ICO). Окремими процесами, що потребують правильного відображення в бухгалтерському обліку є наступні процеси з крипто-токенами: випуск токенів під час первинного розміщення монет (ICO); налаштування платформи для обігу токенів (відображення витрат на розробку платформи); обіг платіжних токенів; облік токенів, які не розповсюджуються під час ICO та залишаються власністю організатора ICO; емісія та придбання службових токенів (англ. utility tokens); емісія та придбання інвестиційних токенів (англ. securities tokens); придбання платіжних токенів; облік крипто-активів у посередників на крипто-ринку. На жаль, на сьогодні відсутній уніфікований підхід щодо облікового відображення крипто-активів, зокрема крипто-токенів, як одного із їх видів, тому це питання потребує детального дослідження з урахуванням міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Повнота та якість відображення операцій з крипто-токенами підвищить якість фінансової звітності та сприятиме її стандартизації, уніфікації та відповідності міжнародним стандартам. У статті досліджено методику фінансового обліку операцій з крипто-токенами під час первинного розміщення монет (ICO) в Україні та світі.

Ключові слова: крипто-активи, крипто-токени, блокчейн, цифрові фінансові активи, первинне розміщення монет (ICO), службові токени, інвестиційні токени, прості угоди для майбутніх токенів (SAFT).

Yatsyk Tetiana

Taras Shevchenko National University of Kyiv

FINANCIAL ACCOUNTING OF CRYPTOTOKENS DURING THE INITIAL COIN OFFERING (ICO)

Summary. This article provide a comprehensive analysis of methodology framework for financial accounting of crypto-tokens during the initial coin offering (ICO). Cryptographic assets, including crypto-tokens, have generated a significant amount of interest recently, given their rapid increases in value and volatility. An Initial Coin Offering is a form of fundraising, that is similar to a crowdfunding campaign. It allocates tokens instead of shares to investors/subscribers. These ICO tokens typically do not represent an ownership interest in the entity, but they often provide access to a platform and can often be traded on a crypto exchange. The population of ICO tokens in an ICO is generally set at a fixed amount. It is known, that a total amount of funds raised via ICOs is approaching US\$4 billion, twice the volume of venture capital investments in blockchain projects. Thus, since late 2017, the ICO volume has been slowing down, ICO investors are still buying tokens, which are, in most cases, are used on a blockchain platform. The platform itself is usually in the development stage at the time of the ICO, and the token contains a minimum of the issuer's obligations: all these are separate processes that need to be properly reflected in financial accounting. Each ICO will have unique terms and conditions. It is critical for issuers to review the whitepaper or underlying documents accompanying the ICO token issuance, and to understand what exactly is being offered to investors/subscribers. In situations where rights and obligations arising from a whitepaper or their legal enforceability are unclear, legal advice might be needed, to determine the relevant terms. Sometimes ICOs might be considered to be securities by a securities regulator, but significant issue is that there is no unified global view. As a result, issuers should monitor regulatory developments closely and consider the impact that any changes might have on financial reporting. The following article provides a possible analysis framework of accounting models to consider when determining the nature of transactions with crypto-tokens and its proper accounting. It should be noted, that the accounting treatment of cryptographic assets and related transactions requires significant judgement and a thorough understanding of the underlying facts and circumstances, because there is no accounting standard specifically addressing the accounting for those types of asset.

Keywords: crypto-assets, crypto-tokens, blockchain, digital financial assets, initial coin offering (ICO), utility tokens, securities tokens, Simple Agreement for Future Tokens (SAFT).

Постановка проблеми. Через відсутність уніфікованої методики бухгалтерського обліку операцій з крипто-активами та нерегульованість його нормативно-правової бази на законодавчому рівні невирішеним залишається питання відображення операцій з крипто-токенами у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробкою фундаментальних питань щодо методологічних підходів фінансового обліку та економічного аналізу крипто-активів, зокрема крип-

то-токенів, займалися такі вітчизняні зарубіжні вчені, як: Баффета У., Белфорта Д., Бемейя К., Береславська О.І., Бемейя К., Вінья П., Коломб А., Костюченко В.М., Корнеєв В., Кейсі М., Лагард К., Новак О.С., Петрук О.М., Пилипенко Г.П., Самоходський І.О., Фостолович В.А., Яцик Т.В. та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Через відсутність уніфікованого підходу до фінансового обліку крипто-токенів це питання потребує детального дослідження із урахуванням міжнародного досвіду та практик.

Мета статті. Головною метою цієї статті є дослідження методики фінансового обліку операцій з крипто-токенами під час первинного розміщення монет (ICO) в Україні та світі.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що первинне розміщення монет ICO (англ. initial coin offering) – це форма залучення нових інвестицій у вигляді продажу інвесторам фіксованої кількості нових одиниць крипто-активів, отриманих разовою або прискореною емісією. На відміну від кампаній краудфандингу під час ICO емітується фіксований обсяг крипто-активів, а не цінних паперів. Емітовані токени, як правило, не представляють собою частку участі у капіталі підприємстві, але вони можуть забезпечувати доступ до платформи та можуть бути обмінені на криптобіржі.

Відомо, що ICO вперше у світі було проведено у серпні 2013 року, ним став проект Mastercoin (нині – Omni). Найбільшими проектами за критерієм накопиченої суми грошей через ICO є наступні проекти із штаб-квартирами в США: Tezos (231 млн. дол. США); Filecoin (200 млн. дол. США); Sirin Labs (158 млн. дол. США). Також швейцарський проект – Bancor (153 млн. дол. США) та The DAO – проект без штаб-квартири (153 млн. дол. США) тощо.

Первинне розміщення монет, як феномен на фінансовому ринку України, з'явилося лише у 2017 році. За даними рейтингового агентства ICO-проектів ICObench, наразі в Україні існує 17 проектів, котрі здійснювали чи здійснюють ICO [3]. Проте, справжньої кількості національних проектів встановити майже неможливо, адже юридично такі компанії можуть бути зареєстровані в інших країнах з метою оптимізації оподаткування та пошуку більш перспективних інвестиційних ринків. Так, за даними дослідження Міжнародної аудиторської компанії EY, на кінець 2018 року, компанії, що застосовували ICO та були ідентифіковані як українські, залучили близько 32 млн. дол. США [5]. При цьому, майже 60% від усіх зазначених фінансових ресурсів зібрав ігровий торговий майданчик DMarket, а саме – понад 19 млн. дол. США. Це дозволило Україні ввійти, за даними компанії «Великої четвірки» EY, в Топ-20 країн світу за об'ємом збо-

рів коштів через ICO та посісти в цьому рейтингу 15-те місце (рис. 1).

Суб'єкти, які прагнуть зібрати кошти за допомогою ICO, іноді використовують «Прості угоди для майбутніх токенів» (англ. Simple Agreement for Future Tokens (SAFT)) для залучення первинних інвесторів. Так, SAFT – це інвестування на ранньому етапі, перед ICO, де інвестор надає емітенту фінансування заздалегідь в обмін на обіцянку отримати змінну кількість токенів за умови успішного ICO. Умови договорів SAFT різняться, що впливає на їх облікове відображення. Основні фактори, які слід враховувати, включають характеристики токенів та права їх майбутніх власників [4].

Під час здійснення ICO суб'єкт господарювання отримує певну компенсацію. Форма таких компенсацій варіюється (наприклад, готівка чи інший крипто-актив), тому для цілей бухгалтерського обліку важливо зрозуміти економічну природу такої угоди. Цілком можливо, що ICO може створити спільну угоду, яка потребує подальшого аналізу на основі МСФЗ 11 «Спільна діяльність». Якщо компенсація за ICO здійснюється не у формі грошових коштів, а у формі іншого крипто-активу, транзакція може бути охарактеризована, як обмін подібними активами, але слід зазначити, що на сьогодні через велику різноманітність крипто-активів, двох повністю подібних таких активів практично не існує.

Таким чином, на рис. 2 представлена модель бухгалтерського обліку емітованих токенів ICO. Разом з цим, для того, щоб зрозуміти зобов'язання емітента, необхідно врахувати усі умови зазначені у договорі та білому документі.

Крім того, емітент токена ICO повинен оцінити, чи відповідає він визначенню фінансового зобов'язання. Відповідно до МСБО 32, фінансовим зобов'язанням є: будь-яке зобов'язання, що є: контрактним зобов'язанням, що може: i) надавати грошові кошти або інший фінансовий актив іншому суб'єктові господарювання, або ii) обмінюватися фінансовими активами або фінансовими зобов'язаннями з іншим суб'єктом господарювання за умов, які є потенційно несприятливими для суб'єкта господарювання, або контрактом, розрахунки за яким здійснюватимуться або мо-

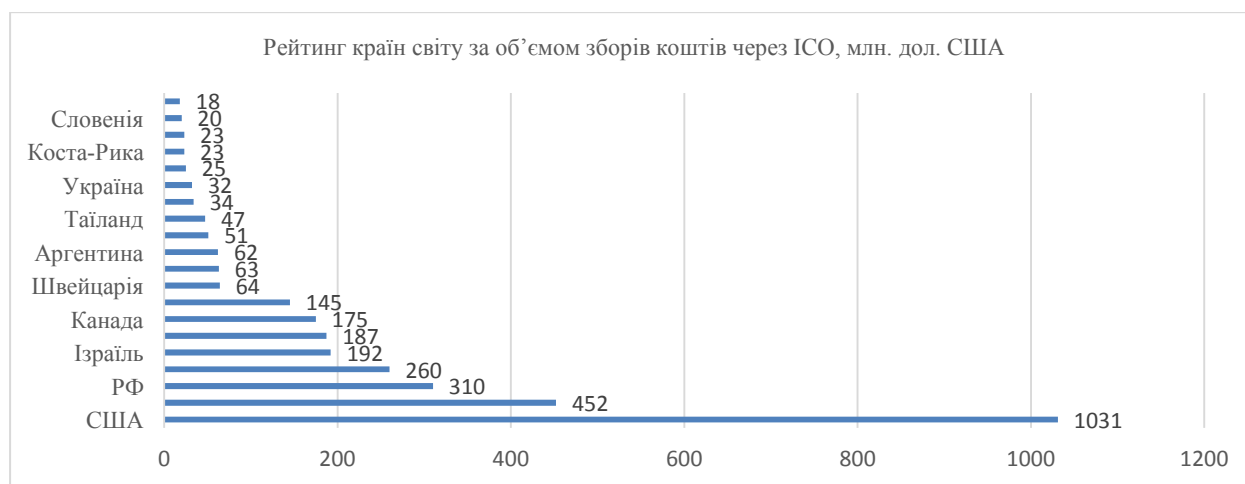

Рис. 1. Рейтинг країн світу за об'ємом зборів коштів через ICO

Джерело: побудовано на основі даних [5]

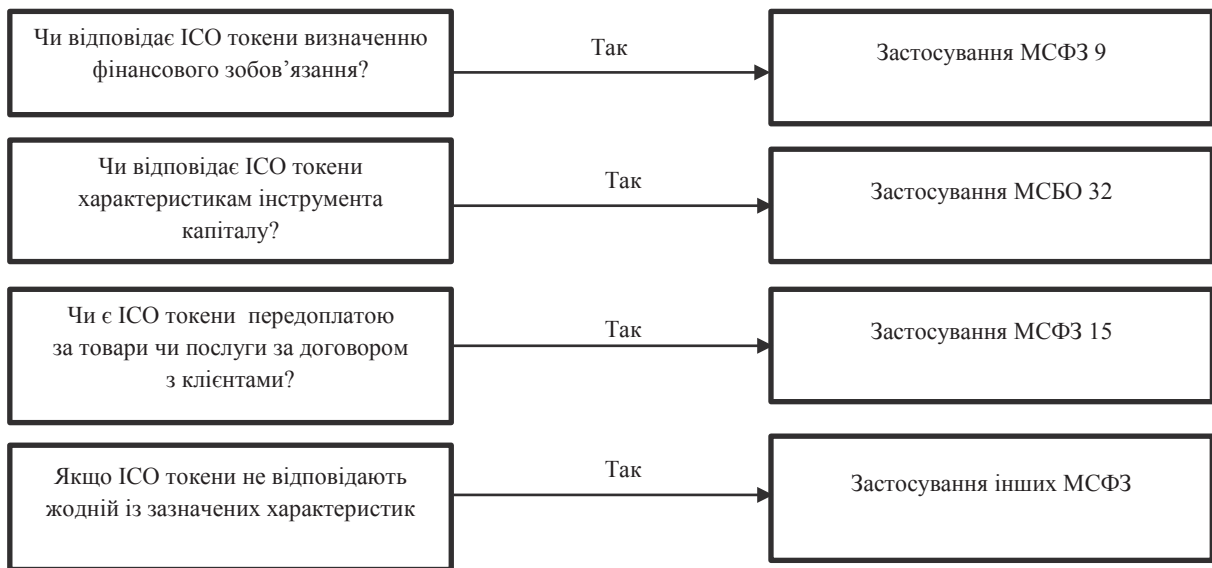

Рис. 2. Модель бухгалтерського обліку ICO.tokenів

Джерело: розроблено автором за [4]

жуть здійснюватися власними інструментами капіталу суб'єкта господарювання. Так, якщо такий токен є фінансовим зобов'язанням, його фінансовий облік має здійснюватися відповідно до МСФЗ 9.

Відповідно до МСБО 32, інструмент капіталу – це будь-який контракт, який засвідчує залишкову частку в активах суб'єкта господарювання після вирахування всіх його зобов'язань. Зазвичай токени ICO не надають власникам такої залишкової частки; наприклад, вони не дають право власникам на нерозподілений прибуток, дивіденди чи право на надходження від припинення діяльності чи ліквідації суб'єкта господарювання. За таких умов, токени ICO не володіють характеристиками інструменту власного капіталу, але необхідно ретельно дослідити питання, чи надає такий токен право на грошові потоки, що стосуються окремого проекту, чи вони надають права на залишкові грошові потоки всього суб'єкта ICO [4].

Емітент ICO.tokenів, з метою їх бухгалтерського обліку, повинен розглянути питання про те, чи емітований токен ICO по суті є договором із клієнтами, який повинен обліковуватися відповідно до МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами». МСФЗ 15 має бути застосований, якщо: одержувач.tokenів ICO є клієнтом; існує «контракт» для цілей бухгалтерського обліку; зобов'язання, пов'язані з токеном ICO, не входять в рамки інших стандартів.

Разом з цим, додаток А до МСФЗ 15 визначає клієнта як сторону, яка уклала з суб'єктом господарювання договір про отримання товарів чи послуг, які є результатом звичайної діяльності цього суб'єкта господарювання, в обмін на компенсацію. Разом з цим, контрагент за договором не є клієнтом, якщо, наприклад, контрагент уклав з суб'єктом господарювання договір з метою взяти участь у діяльності або процесі, в якому сторони договору спільно беруть на себе ризики та спільно користуються вигодами, які є результатом такої діяльності або процесу (на-

приклад, розробка активу в угоді про співпрацю), а не з метою отримати результати звичайної діяльності суб'єкта господарювання.

Щоб визначити, чи існує договір з клієнтом відповідно до МСФЗ 15, суб'єкт господарювання повинен розглянути усі наявні супровідні ICO документи (контракт, білий документ, договір купівлі-продажу тощо) та зрозуміти, чи визначені конкретні права та обов'язки сторін.

Слід зазначити, що білий документ не завжди відповідає юридичним ознакам договору, тому слід перевіряти чи існують у ньому закріплені права та обов'язки сторін. У деяких ситуаціях може знадобитися додаткова юридична консультація [2, с. 295].

Крім того, суб'єкти господарювання повинні оцінити, чи виконуються критерії, зазначені у пункті 9 МСФЗ 15: сторони договору схвалили договір і готові виконувати свої зобов'язання; суб'єкт господарювання може визначити права кожної сторони відносно товарів або послуг, які будуть передаватися; суб'єкт господарювання може визначити умови оплати за товари або послуги, які будуть передаватися; договір має комерційну сутність (тобто очікується, що ризик, час або величина майбутніх грошових потоків суб'єкта господарства зміняться внаслідок договору); цілком імовірно, що суб'єкт господарювання отримає компенсацію, на яку він матиме право в обмін на товари або послуги, які будуть передані клієнту.

Іноді ICO.tokenи не відповідають жодній із зазначених характеристик, тоді необхідно досліджувати економічну сутність таких активів відповідно до інших міжнародних стандартів. Під час емісії.tokenів суб'єкти господарювання отримують компенсації (грошові та негрошові), таким чином, беручи на себе певні зобов'язання перед клієнтами. Навіть якщо такі токени не відповідають характеристикам фінансового зобов'язання, та не є своєрідною передоплатою за товари чи послуги за договором з клієнтами, у такого суб'єкта господарювання виникає юри-

дичне зобов'язання. Це може призвести до того, що емітент визнає резерв відповідно до МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [1; 4].

Окрему увагу слід також приділити обліку придбання товарів або послуг суб'єктом ІСО в обмін на емітовані токени. У деяких випадках емітенти токенів ІСО можуть прийняти рішення накопичувати такі токени з метою використання їх як платіжного засобу у майбутньому, що також потребує облікового відображення. Прикладом використання токенів, отриманих через емісію шляхом ІСО є плата за отримання послуг з розробки або експлуатації платформи суб'єкта господарювання; або винагорода (бонуси) для працівників.

Разом з цим, емісія токенів ІСО для власного використання не приносить доходів для суб'єкта господарювання ІСО. Суб'єкт господарювання, що здійснює ІСО та накопичує певну кількість токенів для власних потреб, як правило, не відображає ці токени у бухгалтерському обліку, поки не відбулася операція обміну його власних токенів на інші товари чи послуги. У випадку, коли токени ІСО надають певні права на отримання товарів чи послуг у майбутньому (наприклад, знижка на майбутні послуги, що надаються суб'єктом ІСО), має застосовуватися МСФЗ 15. У цьому випадку дохід від емісії токенів ІСО слід

визначати за справедливою вартістю товарів чи послуг, отриманих суб'єктом ІСО. Деякі суб'єкти господарювання, що здійснюють ІСО можуть нагороджувати своїх працівників у вигляді певної кількості токенів, емітованих під час ІСО. У такому разі з метою бухгалтерського обліку таких операцій має застосовуватись МСБО 19 «Виплата працівникам» або МСФЗ 2 «Платіж на основі акцій».

Висновки і пропозиції. Дослідження показує, що світовий досвід застосування ІСО свідчить про відносну легкість залучення інвестицій, про що свідчить міжнародна статистика. На жаль, на сьогодні відсутній уніфікований підхід щодо облікового відображення крипто-токенів, тому це питання потребує детального дослідження. Методика обліку токенів має бути зазначена у обліковій політиці підприємства. З метою визначення відповідного порядку бухгалтерського обліку операцій з обміну токенів, що відбуваються між суб'єктом ІСО та третьою стороною, необхідно отримати детальне розуміння економічної суті цієї обмінної операції. З метою, бухгалтерського обліку необхідно врахувати наступні фактори: природу та сутність того, що суб'єкт ІСО отримує в обмін на крипто-активи; характеристики токенів ІСО, що емітуються та надаються суб'єктом господарювання в обмін на отримані об'єкти обліку.

Список літератури:

1. Зелена книга регулювання ринку криптовалют / BRDO Офіс ефективного регулювання. Київ, 2018. URL: <https://cdn.regulation.gov.ua/on.gov.ua.pdf> (дата звернення: 24.02.2020).
2. Яцик Т.В. Поняття крипто-активів у системі фінансового обліку. *Молодий вчений*. 2019. № 2. С. 295–298.
3. Coinmarketcap. 2019. URL: <https://coinmarketcap.com/ru/charts/> (дата звернення: 24.02.2020).
4. PWC (December 2019). In depth. A look at current financial reporting issues URL: <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-16/cryptographic-assets-related-transactions-accounting-considerations-ifrs-pwc-in-depth.pdf> (дата звернення: 24.02.2020).
5. EY (2019). The valuation of crypto-assets. Minds made for shaping financial services URL: https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_gl/topics/emeia-financial-services/ey-the-valuation-of-crypto-assets.pdf (дата звернення: 24.02.2020).

References:

1. BRDO (2018). Zelena knyha rehulivannia rynku kryptovaliut [Green paper of market regulation of cryptocurrency]. URL: <https://cdn.regulation.gov.ua/on.gov.ua.pdf> (application date: 19.02.2019).
2. Yatsyk, T.V. (2019). Poniattia Krypto-Aktyviv U Systemi Finansovoho Obliku [Concept of crypto-assets in the financial accounting system]. *Molodyi vchenyi*, vol. 2, no. 66, pp. 295–298.
3. Coinmarketcap. 2019. URL: <https://coinmarketcap.com/ru/charts/> (application date: 24.02.2020).
4. In depth. A look at current financial reporting issues. PWC, December 2019. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-16/cryptographic-assets-related-transactions-accounting-considerations-ifrs-pwc-in-depth.pdf> (application date: 24.02.2020).
5. The valuation of crypto-assets. Minds made for shaping financial services. EY. Kyiv, 2019. URL: https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_gl/topics/emeia-financial-services/ey-the-valuation-of-crypto-assets.pdf (application date: 24.02.2020).